

§. 8.

Slovani v družinskem in narodskem življenju — kaki? — Od nekdanj so živeli Slovanje v rodovinah ali zadrugah. Zadruga je imela vse premoženje skupaj; eden je delal za vse, vsi za enega. Da je šlo v tem gospodarstvu vse po redu in pravici, za to je skrbel starešina ali gospodar. Zadružniki so po prvem starešini dajali si skupno ime, katero je prehajalo tudi na njihovo stanovanje ali selo. — Iz zadrug in izselbin okoli nastale so župe ali županije. V zadrugi je sam starešina oskrboval skupne reči; kedar so pa te zadevale vso županijo, posvetovali so se o njih vsi zbrani starešine in njim na čelu je stal župan, t. j. starešina cele župe, celega roda. Župan je imel za ves rod vse tiste dolžnosti, ktere je imel gospodar do zadruge. Vzlasti je bil svečenik, sodnik in vodnik v boju. Za župana je mogel biti voljen samo kak ud posebne družine, iz katerih družin je nastalo plemstvo slovansko. Županija je imela svoj grad, kjer so hranili dragocenosti in da so ob vojnih časih starci, žene in otroci v njem imeli zavetje.

Ker so rodovi naravno naraščali, druge županije in posamezne družine dobrovoljne ali primorane k drugim pristopale, osnovalo se je iz rodov celo ljudstvo, narod. Tako ljudstvo je imelo svoj višegrad. Tam so se hranile svetinje vsega naroda, tam je stanoval knez in je bilo zbirališče narodne skupščine. Vse ljudstvo je bilo pokorno vladarju, ki se je samó iz ene družine volil. Izvoljenec se je usedel na knežev stol in dopolnil razne obrede, ki so bili s tem sklenjeni. Knezi so potem stali ljudstvu nasproti ravno tako, kakor starešine v zadrugi.

Slovanje po svoji naravi niso bili bojaželjno ljudstvo. Poglavna skrb jim je bila ohraniti in obraniti, kar so imeli, pri kmetijstvu, obrtniji in raznih rokodelstvih. Da bi bili v sosedne dežele z orožjem v desnici po plen hodili, tega stari Slovenci niso poznali. Le malo rodov je, o katerih se to ne more reči. Tuje dežele so posedli še le potém, ko so je poprejšnji prebivavci popustili prazne.

Slovanski knezi so bili iz prva samo vrhovni svečeniki in sodniki narodovi in ob vojnem času njegovi vojvodje. Deželne ali splošnje reči so obravnavali v očitnih zborih, katerih so se vdeleževali starešine večih rodov, ali kedar se je kaj posebnega ukrepalo, tudi gospodarji plemenitih in svobodnih družin. Določevalo in razsojevalo se je po večini glasov. — Slovani so imeli vsi enako pravico. Ženske so bile samostojne in spoštovane, in mogoče jim je bilo za starešine, županje ali kneginje izvoljenim biti. Sužnjih in siromakov niso imeli med seboj. Rob jim je bil le, kogar so v vojski vjeli, ali kdor se je tako pregrešil, da so ga obsodili ali prodali v sužnost. Zakon (postava) jim je bil kakor starodavna sveta zapuščina in v varstvo izročena bogovom. Živeli so sploh po očakovsko (patrijarhalno).

Družinsko in državopravno življenje nekdanjih Slovanov slikata najbolje H. Jireček pa Bogišić; ta bolj z ozirom na južne, oni pa na severne rodove, kakor se meni zdéva. Sicer glej: Glasnik Janežičev l. 1866 str. 35—104.

Iz šole za šolo.

Kazalni uk.

Učenje na pamet.

Seničica.

B'lo je zadnji teden grudna,
V hiši sem domá sedel,

Sev'ra sapa zunaj studna
Brila je, pa sneg je šel;
Kar na oknu zunaj ptica
Kavsat pride s kljunom s'nica.

Milo vpira v me očesa,
Péti pesmico začnè,
Mili glas za moja všesa,
Srcu mili bolji še;
In poslednjič melodije
Žalostno tako zavije:

1. „S'rote vsmili
Mene ptice
Vboge v sili
Se senice;
Lej nožica
Prezebuje,
Perutnica
Omaguje
Vbogi meni
Revni ptici
Zapuščeni
Zgolj samici!	2. Daj me k sebi
V hišo vzeti,
Se pri tebi
Mi pogreti;
Zunaj piše
Sapa studna,
Zima više
Rep si grudna.
Lakot grusti
Mene v sili
Saj ne pusti!
Vsmili, vsmili	3. Sirotice
Revne bore
Se senice,
Ki ne more
Najti piče.
Sneg, lej, krije
Log in griče,
Krme ni je.
Torej k sebi
Daj me vzeti,	4. Se pri tebi
Mi pogreti;
Bom ti pela,
Prepevála,
Srce grela,
Zveselj'vala;
Vsmili, vsmili
Sirotice
Vbogo v sili
Se senice!“
5. Meni se pa revca smili,
Pesem gane me v srcé,
Iz očes tekó po sili
Vročé, grenjke mi solzé;
Oknice tedaj odklénem,
Ptico k sebi v hišo dénem.	6. Ino jesti, piti zvesto
Vsaki dan sem ji dajal,
Stanovanje sem ji, mesto
V kletici široki zbrál.
Ino dan na dan mi poje
Ona sladke pesmi svoje.	7. Zdaj pa pride vzpomlad mila,
Travniki se zelené,
Ptičev truma se vrnila
Je v logove, na vrté,
Vsa zelena je dobrava,
Prerojena je narava.	
8. Ino moja draga ptica
Si želí na vrt nazáj,
Veseli jo log, gorica,
Rada bi zletela v gaj,
Z drugim' pticam' peti slavo,
Radovati se z naravo.	9. Torej zvedši njene želje
Kletke odprem ji vratica —
Vun zletí, ia o veselje!
Na drevó se vrteca
Prosta vsédša peti jame,
Se hvaležno ozira na me.	10. Ino z mnogo drugim' pticam'
Vred zletí v zeleni gaj,
Toda mnogokrat s sestricam'
Vrne se na vrt nazáj,
Ino tukaj žvergoléva,
Se hvaležno razodeva.	

Drevje po zimi.

Listovje na drevji jeseni rumení in spada. Listovje pokriva potem na zemlji speče cvetice in zelišča. Drevje nima listovja. Veje in mladike so prazne. Drevje je golo. Vidi se, kakor bi bilo suho in mrtvo. Na vejicah so še majhna očesca. Jelov ali hvojev les ima iglam podobno listovje in po zimi ne spada. Jelovina po zimi ni gola. Jelovina je tudi po zimi zelena.

Učenje na pamet.

Golo drevce.

Kaj žaluješ, drevce moje,
Kje je lepo cvetje tvoje,
Kje zeleno listovje,
Kje obleka tvoja je?

Vsa zgubilo si peresa,
Gólo gledaš tje v nebesa,
Veje imaš vse nagé,
Mrzel veter brije v té!

Nič ne maraj, drevce moje,
Konec bode reve tvoje,
Kmalu pride k nam vzpomlad —
Oživel boš takrat!

Jelka.

Jelka ima iglam podobno listovje, in se imenuje hvojev les ali šilovka. Deblo je ravno ko sveča. Raste visoko. Skorja je rudečerjava in ni zeló razpokana. Korenine

ne segajo globoko v zemljo. Zatorej je vihar rad podere. Veje stojé največ vodoravno od debla. Jelka ima tudi po zimi zeleno listovje. Tudi ima česarke (štorže), v katerih je seme shranjeno.

Delo z lesom.

V gozdu delajo drvarji. Posekujejo drevesa sè sekiro. Štorovi ostanejo v tleh. Rujejo in razsekajo se pozneje ter se rabijo za kurjavo. Tanje veje se povežejo v butare in so tudi za kurjavo. Deblo je veliko vredno. Nekatera debbla vozijo na žago, kjer iz njih žagajo deske in letve. Druga pridejo precej iz gozda v delavnico k mizarju, tesarju, strugarju i. dr. Ti rokodelci les razno rabijo. Nekatera debbla razžagajo se z žago na manje kose. Žaga je orodje. Jeklena je. Ima precej velike in ostre zobe. Drvarji z žago debbla žagajo. Žaganje pada na tla. Male deblove konce razsekajo sè sekiro na polena. Polena se zlagajo in uravnajo v krado.

Čvetice po zimi.

Po zimi ni cvetic v gozdu, ne na polji in ne na travnikih. Vse cvetice so zvenile in se posušile ter počivajo v zemlji. Ljubi Bog jih je sè snegom pokril, da ne zmrznejo. Kadar bode sneg skopnel, se bodo cvetice zopet iz zemlje prikazale.

Nekaterikrat se po zimi na oknih naredé in pokažejo ledene cvetice. Ko jih solnce obsije, se stajajo in so voda.

Učenje na pamet.

Ledene cvetice na oknu.

Kdo naredil je cvetice,
Ki na oknu nam cvetó,
Kakor lepe srebrnice
Druga z drugo se vijó?

Zunaj huda sapa brije,
Cvetke več nobene ni,
Debel sneg vso zemljo krije,
V gorko hišo vsak hití.

Zdaj na oknu nam cvetice
Vsem v zabavo rastejo,
Kakor lepe srebrnice
Mrzlo zimo lepšajo.

Huda zima.

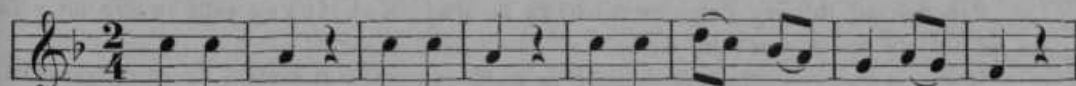
Sapa razmrzna pribrija ostró,
Skorja ledena pokriva vodó.

Ljuti viharji razsajajo z'ló,
Zemlja počiva pod snegom sladkó.

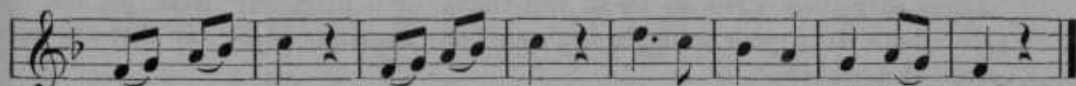
Stvarnik pa vzbudil naravo bo spet,
Dal jej bo mlado zelénje in cvet.

Petje.

Na sanéh.

1. De-bel sneg kri-je breg, Zdaj pa vsak le po sa - ní!
2. Ka-kor vlak te - če vsak, Za-dri - či - mo se do dná!

1. V kla - nec gor', zo - pet dol' Ur-no vsak naj zdaj hi - tí!
2. Če s sa - ní spod - le - tí, Pa-dem le na meh-ka tlá.